

Motion till riksdagen 2018/19:408

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Alla ska kunna leva på sin pension

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pensionssystemet bör vara uppbyggt så att det går att leva på sin pension och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en parlamentarisk utredning med uppdrag att skapa ett mer förutsägbart, jämställt och jämlikt pensionssystem bör tillsättas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avgiften till premiepensionssystemet i framtiden bör tillföras inkomstpensionssystemet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur systemet med en inbyggd broms kan avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att garantipensionen bör ge trygghet för de fattigaste pensionärerna och följa löneutvecklingen i stället för konsumentprisindex och tillkännager detta för regeringen.

2 Pensionssystemet ska ge ekonomisk trygghet

Vänsterpartiet anser att det nuvarande pensionssystemet är oförutsägbart och skapar otrygghet för människor. Vårt gemensamma pensionssystem bör vara konstruerat så att det ger ekonomiska förutsättningar för ett värdigt liv när tiden i arbete avslutas.

Vänsterpartiet stod inte bakom 1994 års pensionsöverenskommelse för att vi redan då insåg att konsekvenserna skulle bli för stora och omfattande för människor. Vi sitter inte heller med i den s.k. pensionsgruppen som består av representanter för S, MP, M, C och KD. Den senaste uppgörelsen inom pensionsgruppen ser vi kommer att drabba de som har tunga arbeten inom exempelvis sjukvård, äldreomsorg och industrin och som sannolikt inte kommer att orka eller klara att arbeta tills de blir 64 år. Vänsterpartiet vill ha ett hållbart arbetsliv där människor orkar jobba till sin pensionsålder utan att slitas ut i förtid. I dag kan man gå i pension vid 61 års ålder. Med det nya förslaget höjs den åldern till 64 år. Inom fackförbundet kommunal orkar medlemmarna i dag jobba i snitt fram tills de är 63 och den faktiska pensionsåldern i flera LO-yrken ligger på 61-62 år.

Med lägsta ålder för pension vid 64 riskerar många arbetare att drabbas hårt. För att fler ska orka jobba längre måste man förbättra arbetsmiljön och arbetsvillkoren.

Vänsterpartiet vill se ett pensionssystem som ger ekonomisk trygghet. Systemet bör vara utformat så att människor kan känna trygghet i att pensionen kommer gå att leva på. Vänsterpartiets uppfattning är att nuvarande pensionssystem har misslyckats med sin uppgift att se till att de som arbetat ett helt yrkesliv ska kunna leva ett gott liv. Därför anser vi att systemet behöver reformeras.

2.1 En pension att leva på

Det nuvarande pensionssystemet förstärker ojämlikheten som redan finns på arbetsmarknaden i dag. Den som har haft ett arbete med hög lön får också högre pension än den som haft låg lön. Detta bygger på inkomstprincipen vilket är rimligt, även om vi vill se en större utjämnande effekt.

Det nuvarande pensionssystemet omfördelar dock från lågavlönade till högavlönade. Ju längre tid en person betalar in avgifter desto mer pension får samma person vid pension. De som kan jobba länge premieras och för de som inte kan det, exempelvis p.g.a. tunga arbetsuppgifter, finns ingen kompensation. Den som har haft goda arbetsvillkor och en stor grad av kontroll i sitt arbete har lägre risk för sjukskrivning vilket gör pensionen större. Många med sådana arbeten kan och vill fortsätta arbeta efter 65 år och då blir pensionen högre. Den som däremot har haft avbrott för sjukskrivningar och arbetslöshet eller går i pension tidigare p.g.a. att kroppen är utsliten av ett hårt arbetsliv får lägre pension. Systemet premierar därmed högre tjänstemän och akademiker som kommer in i systemet sent och kan jobba länge medan LO-grupper som börjar jobba i tidig ålder och slits ut tidigt straffas med sämre pensioner.

Pensionssystemet tar ingen hänsyn till att klyftorna i utbildning och inkomst även skapar klyftor i medellivslängd genom att lågutbildade har lägre medellivslängd men får sänkta pensioner när den genomsnittliga livslängden stiger. Detta är konsekvenser av att pensionen bygger på livsinkomstprincipen. Denna princip ser Vänsterpartiet som problematisk.

Uträkningar som gjorts visar att framtidens pensionärer kommer att bli allt fattigare. Kommunalarbetare och industriarbetare får ca 47 procent av sin slutlön i pension. För att inte riskera fattigdom brukar en pensionsnivå på 60–70 procent av slutlönen anses nödvändig. Även med inräknad tjänstepension ligger många arbetaryrken långt under detta. För den som i dag är ung och planerar att gå i pension vid 65 kommer slutlönen att bli ännu lägre. När systemet infördes gjordes bedömningen att 42 år i yrkeslivet skulle motsvara nivån i det gamla systemets inkomstpension. Men i dag stämmer inte detta. Även efter ett långt yrkesliv kan det för många bli omöjligt att nå över garantipensionen (Pensionssveket – En rapport om ett ohållbart pensionssystem, Katalys 2017).

Det nya systemet marknadsfördes framför allt som ”stabil”. Men stabiliteten är definierad som att avgiftsnivån till systemet är fixerad och pensionerna anpassas efter hur mycket pengar som kommer in. Däremot garanterar systemet inte en pension som går att leva på. Pensionssystemet bör vara uppbyggt så att det går att leva på sin pension. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.2 Behov av ett nytt pensionssystem

Vänsterpartiet vill att pensionssystemet utformas i syfte att åstadkomma ett system som bygger på inkomstbortfallsprincipen men som trots det har en omfördelande roll för att göra det mer jämlikt än dagens system. Vi vill se ett pensionssystem som är mer solidariskt, förutsägbart och inte skapar fler fattigpensionärer.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensioner är stora. Det är vanligare att kvinnliga pensionärer lever i relativ fattigdom än att manliga pensionärer gör det. Hälften av alla kvinnor har garantipension till någon del då de har låg eller ingen inkomstpension. Andelen kvinnliga fattigpensionärer ökar också med åldern eftersom många kvinnor lever längre än sin manliga partner och som ensamstående får sämre ekonomi. Bland personer mellan 80 och 84 år är nästan hälften av kvinnorna änkor, medan knappt var femte man är änklings. SCB:s statistik visar att bland männen som är 90 år och över är nästan hälften fortfarande gifta medan endast sju procent av kvinnorna är gifta.

En av de viktigaste orsakerna till skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensioner är att kvinnor tar ett större ansvar för barn och hem. Det leder till högre sjukfrånvaro, längre föräldraledighet, sämre karriärmöjligheter och större andel deltidsarbete för kvinnor – faktorer som alla leder till att kvinnor får lägre pension än män. Löneskillnaderna i sig är också en orsak. Utvecklingen är positiv men det går väldigt långsamt och med nuvarande takt skulle det ta flera decennier innan lönerna är helt jämställda. Det innebär i sin tur att det skulle dröja ytterligare 30–40 år innan pensionerna blir jämställda. Inkomstskillnaderna är dessutom större än vad statistiken visar eftersom kvinnor jobbar deltid i större utsträckning. Skillnaden är 25 procent och alltså betydligt större än löneskillnaden.

Inkomstbortfallet är i princip omöjligt att ta igen för den som inte vistats i Sverige tillräckligt länge för att kvalificera sig för full pension, oavsett om den personen har arbetat under hela den tiden. Det är också omöjligt för deltidsarbetande och långtidssjukskrivna att komma ikapp. I båda kategorierna är dessutom kvinnor överrepresenterade. För att få en inkomstpension som inte behöver kompletteras med garantipension krävs det 36 år för män med genomsnittlig inkomst och för kvinnor krävs 48 år. När den genomsnittliga tiden i arbetslivet är 41 år oavsett kön är det tydligt att den ekvationen inte går ihop för kvinnor (Ålderdom utan fattigdom, PRO 2015).

Det nuvarande pensionssystemet saknar också demokratisk legitimitet. Ett av de större problemen med pensionsöverenskommelsen är att reformerna aldrig prövades i något allmänt val. Överenskommelsen är en konstruktion som saknar väljarförankring och lösningen med en pensionsgrupp som står över partipolitiken hindrar nödvändiga reformer. I dag är det också uppenbart att konsekvenserna inte är acceptabla.

Den befintliga uppgörelsen om pensionssystemet bygger på en blocköverskridande överenskommelse och pensionsgruppen består av Socialdemokraterna, Miljöpartiet (när de tillträdde som regeringsparti) och de borgerliga partierna. Den nuvarande ordningen är problematisk eftersom ingen utomstående har någon insyn i eller möjlighet att påverka pensionsgruppens arbete. Pensionsfrågorna är undantagna från de normala demokratiska beslutsvägarna och därför bör den nuvarande pensionsgruppen upplösas och riksdagen bör återfå sin makt och sitt inflytande över pensionsfrågan.

Med anledning av de brister som finns i pensionssystemet bör en parlamentarisk utredning tillsättas med uppdrag att skapa ett mer förutsägbart, mer jämlikt och jämställt pensionssystem. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Ändringar i dagens system

Även om vi ser behovet av ett i grunden annorlunda pensionssystem finns det några delar av dagens system som kan och bör reformeras mer skyndsamt.

3.1 Avveckla premiepensionssystemet

PPM-systemet är ett misslyckande som har fått kritik från många håll, inte minst från LO. Det är ett mycket dyrt system och fondväljandet har inte blivit den framgång som vissa hoppades på. När det infördes hette det att valfriheten skulle vara begränsad, intresset av säkerhet skulle dominera och en garanterad minimiavkastning skulle införas. En sådan ordning skulle ge en riskutjämning. En garanterad avkastning skulle också ge en realistisk utgångspunkt för prognoser över hur stora dessa pensioner skulle kunna förväntas bli. Systemet har nu i stället blivit ett helt främmande inslag i det offentliga pensionssystemet där vi alla kan spekulera bort en del av vår pension. Valfriheten så många talar om innebär att var och en av oss blir spekulant på börser.

Under våren 2016 uppdagades att två av fonderna i systemet – Falcon Funds och Allra – hade lurat sina kunder och själva gjort svindlande vinster på kundernas bekostnad. Skandalen gjorde att Pensionsmyndigheten stängde av de båda fonderna. Totalt fick 22 000 sparare se sig lurade på miljardbelopp av Falcon Funds och Fondbolaget Allra, samtidigt som de betalade ut omotiverat höga arvoden till sina chefer. Att myndigheterna inte haft överblick måste betecknas som skandalöst. Det är en sak att själv välja att förvalta sina pengar i riskabla fonder, en helt annan när alla mer eller mindre tvingas göra det.

Vänsterpartiet menar att det är fel att det spekuleras med pensionärernas pengar på detta sätt. Det är inte rimligt att finansiella institut varje år ges tillgång till miljarder som de kan ta ut vinster från genom höga avgifter. Hade avgiften på 2,5 procent tillförts inkomstpensionssystemet redan från början hade minskningen av pensionerna de senaste åren kunnat undvikas. Avgiften till premiepensionssystemet bör därför i framtiden tillföras inkomstpensionssystemet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Avskaffa ”bromsen”

”Bromsen” är den automatiska balanseringen som handlar om att pensionssystemets skulder inte får bli större än systemets tillgångar. Det innebär att när det går dåligt på börserna får det effekt på inkomstpensionens storlek eftersom den bestäms av hur stort värdet är på tillgångarna i pensionssystemet. När pensionssystemet lanserades försäkrade man att bromsen bara skulle slå till i extremfall men faktum är att den redan har aktiverats tre gånger sedan 2010. Pensionerna sänks då och det är det scenariot som benämns som bromsen.

Vänsterpartiet vill avskaffa bromsen och därmed förhindra att pensionerna automatiskt kan sänkas. Bromsen hade antagligen inte behövt utlösas om avgiften till premiepensionssystemet hade tillförts systemet från början. Pensionsgruppen har förvisso justerat bromsen i pensionssystemet något och de har förklarat att de därmed skapat ett ”robustare pensionssystem”. Att systemet är robust är dock en klen tröst för de många människor som inte kan leva på sin pension. Även i framtiden får de räkna med att pensionerna sänks under dåliga år. Därför bör det utredas hur systemet med en

inbyggd broms kan avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Förbättrad ekonomi för de fattigaste pensionärerna

4.1 Garantipensionen bör ge trygghet

Enligt EU:s statistikbyrå Eurostat riskerar 335 000 svenska pensionärer att leva under EU:s fattigdomsgräns. Varannan kvinna som jobbat hela sitt yrkesliv får så låg pension att hon tvingas ansöka om statligt grundskydd, det som kallas garantipension.

Bakom siffrorna döljer sig människor som har jobbat och slitit hela sitt liv. De har betalat sin skatt för att få en dräglig ålderdom. Trott på sin rätt till en pension att leva på. Hur stor garantipensionen blir bestäms av faktorer som civilstånd, hur länge en person bott i Sverige samt eventuella andra pensionsinkomster. Som mest kan garantipensionen bli 8 076 kronor för ensamstående och 7 204 kronor i månaden för gifta. Detta ligger under EU:s fattigdomsgräns. Vänsterpartiet har mot den bakgrunden lyft frågan om att höja garantipensionen med regeringen i de budgetförhandlingar där vi medverkat men tyvärr inte fått gehör. Detta trots att en höjning är viktig ur ett jämställdhetsperspektiv då den främst skulle gynna kvinnor.

För att få full garantipension måste en person ha bott 40 år i Sverige, vilket gör att för någon som kommer till Sverige sent i livet finns det ingen möjlighet att arbeta ihop till full garantipension. Även om personen arbetar mycket och går i pension sent så kanske denne bara får ihop 25 år och behöver då äldreförsörjningsstöd som är inkomstprövat.

Nu pågår en översyn av de olika grundskydden som finns, grundskyddsutredningen. Det är viktigt att de allra mest utsatta pensionärerna får en ekonomisk trygghet. Vi ser fram emot förslag som kan råda bot på de dåliga villkor som framför allt kvinnor och utlandsfödda med låga pensioner har.

Garantipensionens låga nivå beror bl.a. på att den halkar efter förvärvsinkomsterna eftersom den inte är löne- utan prisindexerad. Sedan pensionssystemet infördes har vi haft reallöneökning, vilket innebär att garantipensionens omfattning minskat och därmed ökat klyftorna bland pensionärer. Garantipensionen bör ge trygghet för de fattigaste pensionärerna och följa löneutvecklingen i stället för konsumentprisindex. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Alla ska ha råd att bo

För att pensionärer och andra med låga inkomster ska ha möjlighet att bo bra behövs det en bostadspolitik med fokus på att bygga bra bostäder som människor har råd att bo i. För att underlätta för äldre på bostadsmarknaden, och för att bidra till en ökad rörlighet, har Vänsterpartiet och regeringen infört ett nytt investeringsstöd för bostäder till äldre. Under förra mandatperioden infördes ett investeringsstöd på 400 miljoner kronor till bostäder för äldre och det stödet bör succesivt fortsatt byggas ut.

Pensionärer med låg pension kan få bostadstillägg, det ska vara det yttersta skyddsnetet i pensionssystemet. Bostadstillägget är skattefritt och kan fås av den som är över 65 år och tar ut hela sin pension. Beräkningen görs så att när bostaden är betald ska

det som finns kvar motsvara det som kallas för en skälig levnadsnivå. Det är en slags lägstanivå som är något högre beräknad än socialtjänstens norm för försörjningsstöd eftersom det är ett permanent stöd. Tidigare låg ansvaret för äldreförsörjningsstöd på kommunerna men lyftes till statlig nivå för ett antal år sedan. Det särskilda bostadstillägget betalas ut automatiskt för den som ansöker om och beviljas bostadstillägg om bostadskostnaden är så hög att personen inte når upp till skälig levnadsnivå. För det särskilda bostadstillägget räknas en skälig bostadskostnad med upp till 6 200 kronor i månaden. Detta för att höja nivån hos dem med de lägsta pensionerna och höga bostadskostnader. Om en person ändå hamnar under gränsen för skälig levnadsnivå kan denne ansöka om äldreförsörjningsstöd.

Vänsterpartiet har under den senaste mandatperioden medverkat till förbättringar av bostadstillägget, med dels en höjd ersättningsgrad upp till nuvarande boendekostnadstak och dels en ny ersättningsnivå upp till ett högre tak för boendekostnaden. Det innebär att upp till 5 000 kronor ska 96 procent av boendekostnaden beaktas och upp till 5 600 kronor ska 70 procent av boendekostnaden beaktas. Vi är nöjda med höjningen och kommer att följa utvecklingen för att kunna förhindra framtida glapp mellan taket och utvecklingen av boendekostnaderna.

Nooshi Dadgostar (V)

Ulla Andersson (V)

Ida Gabrielsson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Ali Esbati (V)

Tony Haddou (V)

Daniel Riazat (V)

Ciczie Weidby (V)